

DUŠAN DRBOHLAV

DŮVODY REGIONÁLNÍCH A SÍDELNÍCH PREFERENCÍ OBYVATELSTVA ČR

D. Drbohlav: *Arguments for Regional and Settlement Preferences of the Population in CR.* — Sborník ČSGS, 95, 1, p. 13—29 (1990). — The paper treats of the analysis of arguments for regional or settlement preferences proclaimed by the population. By means of cluster and factor analyses it evaluates the attitude of the population in CR (data from 1984, n = 2300 approx.) in connexion with special identification characteristics, i. e. age, sex, education, and place of permanent abode expressed by the areal structure of community and region.

Významnou součástí tzv. behaviorální geografie, rozvíjející se od 60. let zejména v angloamerickém světě, je problematika regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva. Výběr ideálního regionu, popřípadě i typu sídla (obvykle pro trvalé bydlení), v konečné podobě většinou zobrazený v mentální mapě, se stal prvotním impulzem pro celou řadu dalších navazujících výzkumů.¹⁾ Ve středu zájmu vždy stojí vnímání a hodnocení prostoru jedincem a následná širší interpretace jeho vjemů a prostorových znalostí (včetně např. důvodových specifikací preferenční volby). S problematikou preferencí tedy úzce logicky souvisejí otázky lidské percepce. V úvahu se berou nejenom objektivní znalosti o místě, ale i jeho ryze subjektivní pocity. Behaviorální „mikroanalytický“ přístup se i v tomto případě soustřeďuje na konkrétního člověka. Proniká tak více k podstatě jevu, objevuje pro geografii nové roviny poznání, získává jinak nezjistitelné informace. Na rozdíl od jinak běžně užívaných dat „tvrdých“ se při výzkumech preferencí pracuje s metodicky zásadně odlišnými daty „měkkými“. Ty se týkají prvků vědomí, což kromě jiného vyžaduje obezřetnější a střízlivěji formulovat zjištěné poznatky.

Výzkum regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva není samoučelný. Praktické využití výsledků může přispět ke zkvalitnění tvorby migračních prognóz, projekcí (v řadě studií již byla na „makroúrovni“ potvrzena shoda mezi skutečnou realizovanou migrací a preferencemi k bydlení). Může pomoci při řešení problematiky struktury osídlení, kdy se např. „přispívá k upřesňování sociálního programu rozvoje území, účinnějšímu poznávání a odstraňování jinak nerozpoznaných disproporcí a problémů“ (Poštołka, 10). Vše úzce souvisí s trendem „humanizace“ vědy, demokratizace řízení společenských procesů.

¹⁾ Konstrukce mentálních map ve smyslu zobrazení regionálních preferencí obyvatelstva zejména k trvalému bydlení rozvinul P. Gould, např.: P. Gould — R. White: *Mental Maps*. Baltimore, Penguin Books Inc. 1974, 204 s.

Zatímco ve většině geograficky vyspělých kapitalistických zemí (zejména v USA a Velké Británii) našla problematika regionálních a sídelních preferencí ve svých rozličných podobách široké uplatnění (např. autoři R. White, R. M. Downs, D. Stea, W. A. V. Clark, M. Cadwallader, R. J. Johnston, L. M. Svart, R. E. Lloyd ad.), v zemích střední a východní Evropy kromě Polska (např. M. Bartnicka, J. Slodczyk, R. Koziel) se objevují takto zaměřené práce jen nahodile, bez vzájemné spojitosti. Výrazně postrádají integraci do širšího geografického výzkumu. Přesto je možné i v Československu uvést některé autory, jejichž příspěvky jsou víceméně relevantní diskutovaným otázkám — M. Hrdlička (3), L. Kotáčka (5), M. Illner (4), T. Siwek (11), M. Mrklasová (8), D. Drbohlav (1, 2). Např. K. Kühnl (6) a P. Podolák (9) na rozdíl od předchozích, kteří zkoumali preference jako „produkt proklamací do budoucna“, zjišťují atraktivitu resp. neatraktivitu území na základě analýzy a struktury již realizovaných migrací.

V tomto příspěvku se zaměřím na ukázkou zpracování „preferenčních dat“ pomocí vybraných vícerozměrných statistických metod — shlukové a faktorové analýzy. Jde o postupy nikoli nejmodernější, nicméně účelné a smysluplné. Využiji dat z výzkumu „Šetření třídní a sociální struktury obyvatelstva ČSSR“ (12) — měl jednu část tzv. hlavní a několik dalších tzv. doplňkových. Byl realizován Ústavem pro filozofii a sociologii ČSAV, Ústavem filozofie a sociologie SAV, Federálním a Slovenským statistickým úřadem na území celé republiky v roce 1984. Směřoval zejména k podchycení základních stránek sociálně třídní diferenciaci, „usiloval o získání pokud možno nejkomplexnějšího obrazu socioprofesionální, vzdělanostní a demografické struktury obyvatelstva a geografických podmínek jeho vývoje a také určitého obrazu jeho životní úrovně a životního způsobu“. (Šetření třídní a sociální struktury obyvatelstva ČSSR, 12). Z bohatých, dosud zdaleka plně nevyužitých zdrojů informací čerpám data z doplňkového šetření postojů, soustřeďujícího se na sledování odrazu některých objektivně zjišťovaných aspektů sociálně třídní struktury společnosti a její dynamiky ve vědomí lidí. Výzkum byl realizován na souboru cca 3 500 osob (v ČR cca 2 300) vybraných náhodným statisticky reprezentativním způsobem. Respondenti (vybrané osoby — nikoliv už členové jejich domácností) zařazení do výzkumu byli podrobeni technice standardizovaného interview, které prováděl instruovaný tazatel.

V hlubším rozboru se orientuji především na analýzu proklamovaných důvodů doprovázejících preferenci (ideální volbu) místa pro trvalé bydlení v souvislosti s vybranými identifikačními charakteristikami respondentů v ČR (věk, pohlaví, vzdělání, místo bydliště vyjádřené velikostní strukturou obce, krajem). Odpověď na otázku „proč?“ je totiž i v rámci preferencí jeden z klíčových momentů.

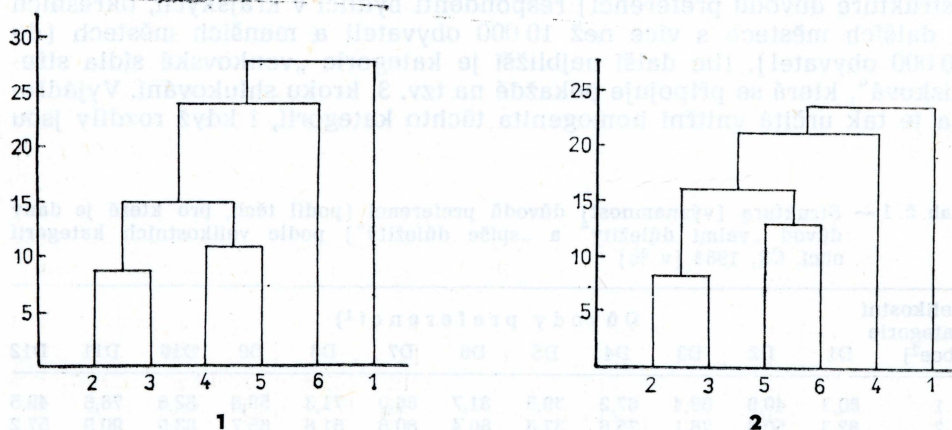
Respondenti si měli kromě jiného vybrat podle svého přání nejideálnější velikostní (resp. též „polohovou“) kategorii sídla z 6 předložených alternativ. Poté následovala otázka: „Ve kterém kraji byste chtěl(a) trvale žít?“ V další otázce resp. její odpovědi měli respondenti za úkol určit, proč dávají přednost takovému místu bydliště, které v předcházejících odpovědích příslušným způsobem specifikovali a jak jsou násle-

dující hlediska důležitá pro jejich volbu. Nabídnuto bylo 12 kategorií důvodů:

- D1 — možnost získat dobré bydlení,
- D2 — možnost bydlet v rodinném domku,
- D3 — možnost získat dobré zaměstnání,
- D4 — možnost dosáhnout dobrého výdělku,
- D5 — možnost dalšího vzdělávání,
- D6 — snadné nákupy a obstarávání služeb,
- D7 — kulturní možnosti,
- D8 — společenské možnosti (styk s přáteli, známými, společenské zábavy apod.),
- D9 — rekreační možnosti v obci nebo v jejím blízkém okolí,
- D10 — krása a malebnost obce a jejího blízkého okolí,
- D11 — zdravé životní prostředí,
- D12 — možnost mít zahradu nebo domácí hospodářství.

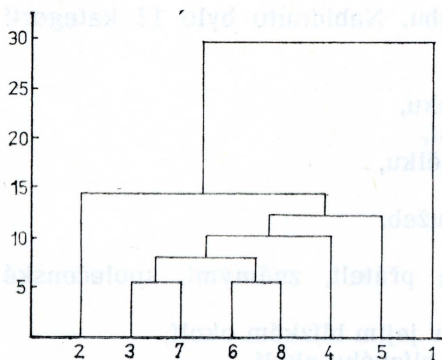
U každého z důvodů respondent vyjádřil stupeň důležitosti, jaký danému důvodu v preferenci přikládal (1 — je to velmi důležité, 2 — je to spíše důležité, 3 — je to spíše nedůležité, 4 — není to vůbec důležité). Těchto 12 důvodů preferencí, jejich reflexe (ocenění), významová váha v názorové hladině důvodů preferencí jednotlivých respondentů, je základem dalších operací.

Dendrity, výsledný produkt shlukové analýzy (metody průměrů, výpočet proveden pomocí „Hammingovy vzdálenosti“) na obr. 1, 2, znázorňují, jakým způsobem se seskupují podle posouzení stupně důležitosti jednotlivých důvodů preference respondenti bydlící v daných velikostních kategoriích obcí (resp. měst) v ČR.

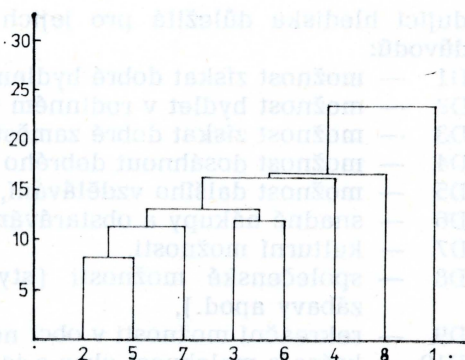

Obr. 1 (vlevo) — Shluková analýza „názorových struktur“ I — ve významu: „je to velmi důležité a spíše důležité“. 1 — Praha, Bratislava, Brno, Ostrava, Košice, Plzeň, 2 — ostatní větší a střední města (krajská, okresní a další s více než 10 000 obyvateli), 3 — menší města (do 10 000 obyvatel), 4 — obce v blízkosti měst (aglomerované obce), 5 — venkovská sídla středisková, 6 — ostatní venkovská sídla (tato specifikace platí i pro obr. 2).

Obr. 2 (vpravo) — Shluková analýza „názorových struktur“ II — ve významu: „není to vůbec důležité“.

3

4

Obr. 3 (vlevo) — Shluková analýza „názorových struktur“ III — ve významu: „je to velmi důležité a spíše důležité“. 1 — Praha, 2 — Středočeský kraj, 3 — Jihočeský kraj, 4 — Západočeský kraj, 5 — Severočeský kraj, 6 — Východočeský kraj, 7 — Jihomoravský kraj, 8 — Severomoravský kraj (tato specifikace platí i pro obr. 4).

Obr. 4 (vpravo) — Shluková analýza „názorových struktur“ IV — ve významu: „není to vůbec důležité“.

Obr. 3, 4 naopak vystihují shlukování (podobnost, nepodobnost) názorů na jednotlivé důvody preference podle místa trvalého bydliště respondentů vyjádřeného krajem. (Data — „řádky“ vstupující do operace shlukování jsou zachycena v tabulkách č. 1—4.)

Výsledky naznačují, že „nejpodobnější“ jsou si vzájemně v názorech (struktura důvodů preferencí) respondenti bydlící v krajských, okresních a dalších městech s více než 10 000 obyvateli a menších městech (do 10 000 obyvatel). Jim další nejbližší je kategorie „venkovská sídla středisková“, která se připojuje pokaždé na tzv. 3. kroku shlukování. Vyjádřena je tak určitá vnitřní homogenita těchto kategorií, i když rozdíly jsou

Tab. č. 1 — Struktura (významnost) důvodů preferencí (podíl těch, pro které je daný důvod „velmi důležitý“ a „spíše důležitý“) podle velikostních kategorií obcí, ČR, 1984 (v %)

Velikostní kategorie obce ²⁾	Důvody preferencí ¹⁾											
	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11	D12
1	80,3	40,9	69,4	67,2	39,5	81,7	66,0	71,3	59,8	82,6	78,6	49,5
2	82,3	50,4	76,1	75,6	37,6	80,4	60,6	61,8	65,7	83,9	90,9	57,2
3	81,1	62,0	78,2	78,6	39,8	84,0	59,6	63,1	60,0	88,0	93,1	68,8
4	81,5	73,2	80,5	80,5	34,2	75,9	41,6	47,2	54,7	75,9	94,4	75,0
5	81,6	82,4	75,7	76,7	33,9	77,8	53,6	48,0	49,8	82,8	93,3	80,9
6	80,3	83,3	70,6	71,9	30,1	70,4	40,4	47,3	39,6	88,7	96,4	83,3

Poznámka: 1) označení důvodů preferencí viz str. 15

2) velikostní kategorie obce — místo bydliště respondenta viz vysvětlivky k obrázku 1, 2

Tab. č. 2 — Struktura (významnost) důvodů preferencí (podíl těch, pro které „není daný důvod vůbec důležitý“) podle velikostních kategorií obcí, ČR, 1984 (v %)

Velikostní kategorie obce ²⁾	Důvody preferencí ¹⁾											
	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11	D12
1	7,5	39,4	18,7	19,5	35,3	7,1	12,3	10,3	14,8	8,6	9,9	29,1
2	10,4	30,0	16,1	15,5	34,4	9,8	15,5	13,8	13,1	4,9	3,4	24,5
3	10,9	21,7	14,1	13,8	35,9	7,6	16,4	13,1	17,5	4,4	4,0	16,3
4	9,3	18,5	8,3	10,2	38,9	6,5	29,6	25,0	25,9	12,0	3,7	13,0
5	10,1	9,0	13,9	13,5	31,6	9,0	19,1	18,4	21,7	4,5	2,2	10,1
6	10,3	9,8	15,9	15,7	40,6	13,1	30,7	25,2	33,2	3,3	0,8	7,0

Poznámka: 1) označení důvodů preference viz str. 15

2) velikostní kategorie obce — místo bydliště respondenta viz vysvětlivky k obrázku 1, 2

Tab. č. 3 — Struktura (významnost) důvodů preferencí (podíl těch, pro které je daný důvod „velmi důležitý“ a „spíše důležitý“) podle krajů ČR, 1984 (v %)

Území, kraj ²⁾	Důvody preferencí ¹⁾											
	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11	D12
1	76,5	35,0	68,0	66,2	38,8	81,7	66,4	76,6	55,5	83,6	73,1	44,7
2	81,3	72,7	72,0	71,9	31,6	73,8	50,6	48,2	51,3	81,0	88,5	71,2
3	82,7	59,3	75,5	77,2	37,2	83,2	57,4	57,8	51,5	86,2	95,0	66,5
4	78,8	58,6	70,7	69,9	35,7	76,4	50,4	52,1	56,1	82,1	88,6	71,5
5	78,8	57,1	72,9	74,4	31,5	72,8	47,2	50,0	60,6	83,8	92,9	61,1
6	81,5	61,4	74,2	72,5	33,9	77,4	56,4	58,8	58,5	85,0	93,4	67,0
7	84,4	70,5	76,8	75,5	42,1	82,8	59,2	60,1	56,1	86,8	94,3	71,8
8	82,3	58,7	77,3	78,0	36,2	79,2	56,9	61,6	60,7	84,7	90,6	65,7

Poznámka: 1) označení důvodů preferencí viz str. 15

2) kraj — místo bydliště respondenta viz vysvětlivky k obrázku 3, 4

Tab. č. 4 — Struktura (významnost) důvodů preferencí (podíl těch, pro které „není daný důvod vůbec důležitý“) podle krajů ČR, 1984 (v %)

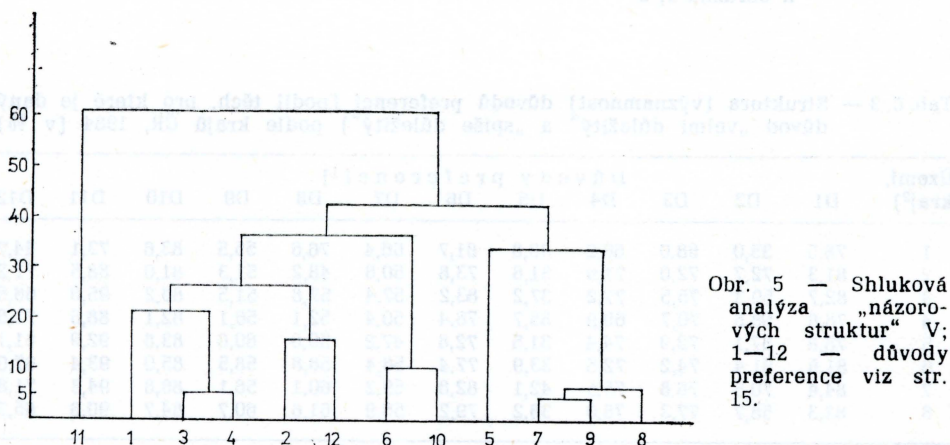
Území, kraj ²⁾	Důvody preferencí ¹⁾											
	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11	D12
1	8,2	45,9	19,1	20,6	39,6	5,4	10,2	8,6	16,8	8,6	12,8	34,2
2	9,5	19,0	17,0	17,0	41,9	15,1	29,6	27,3	26,1	6,7	4,7	14,2
3	8,4	24,0	15,6	15,0	35,3	5,4	19,2	12,7	21,0	3,0	3,0	19,2
4	13,0	21,1	14,6	14,6	31,7	11,4	21,1	20,3	20,3	2,4	4,1	11,4
5	10,3	26,4	17,7	16,1	44,9	13,4	24,0	22,8	22,4	7,1	2,8	23,2
6	12,0	24,4	17,9	17,9	36,5	9,1	16,4	15,3	21,5	5,1	2,9	18,5
7	8,3	15,4	13,4	13,8	29,1	7,9	16,7	14,2	19,2	4,3	2,6	15,4
8	10,0	24,4	14,2	13,4	33,1	9,0	17,9	13,8	12,6	5,9	3,5	17,7

Poznámka: 1) označení důvodů preferencí viz str. 15

2) kraj — místo bydliště respondenta viz vysvětlivky k obrázku 3, 4

patrné. (Například střediskovost venkovského sídla jej výrazněji diferencuje z hlediska orientace a kvality poskytovaných životních podmínek a tím i názorové hladiny jeho obyvatel od ostatních venkovských sídel). Specifická, odlišná jsou z tohoto pohledu všechna velkoměsta, především hlavní město Praha. Je to evidentní z obr. č. 3, 4 a z tab. č. 3, 4. Pražští respondenti, mimo jiné, považují ze všech ostatních ze nejméně důležité „zdravé životní prostředí“, „možnost bydlet v rodinném domku“, nejvíce naopak reflektují „kulturní a společenské možnosti“. Důležitým poznáním je relativní názorová podobnost respondentů Jihočeského, Jihomoravského a Východočeského kraje (slučují se vždy do 4. kroku), tedy podobná reflexe obyvatel ovlivněná relativně vzájemně bližšími sídelními, socioekonomickými, sociokulturními poměry v nejširším slova smyslu.

Obr. 5 — Shluková analýza „názorových struktur“ V; 1—12 — důvody preference viz str. 15.

Na obr. 5 vyjadřují, jak jsou si v názorech respondentů z celé ČR podobné jednotlivé dílčí kategorie důvodů preferencí (shlukování „po sloupcích“). Při seskupování se utvořily logické vzájemně si blízké bloky, např. a) „kulturní možnosti“, „společenské možnosti“ a „rekreační možnosti v obci nebo jejím blízkém okolí“ b) „možnost získat dobré zaměstnání“ a „možnost dosáhnout dobrého výdělků“, c) „možnost bydlet v rodinném domku“ a „možnost mít zahradu nebo domácí hospodářství“ apod. (Dokazuje to, mimo jiné, věrohodnost dat, která, ač subjektivní povahy, mají přesto smysluplnou podstatu.) Nejvýrazněji nepodobná všem ostatním je názorová struktura u položky „zdravé životní prostředí“. Z dat v tab. č. 5 je zřejmé, že na úrovni ČR je všeobecně jednoznačně v preferencích za nejdůležitější považován faktor „zdravé životní prostředí“ (téměř 72 % respondentů jej považují při preferenci místa pro trvalé bydlení za velmi důležité). Opětně a průkazně se potvrzuje „ekologizace“ preferenčního myšlení obyvatelstva. Druhým nejzávažnějším se jeví důvod „možnost získat dobré bydlení“. Naopak „možnost dalšího vzdělávání“ hraje při výběru preferovaného místa bydliště všeobecně nejmenší roli.

Tab. č. 5 — Struktura důvodů preferencí podle stupně důležitosti, ČR, 1984 (v %)

Stupeň důle- žitosti ²⁾	Důvody preferencí ¹⁾											
	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11	D12
1	61,9	45,2	52,3	50,2	15,5	46,6	25,9	24,9	24,2	51,9	71,9	45,3
2	19,5	15,2	21,9	23,7	21,0	32,3	30,4	34,2	32,8	32,6	18,1	20,0
3	8,9	15,3	10,0	10,3	27,8	11,7	24,9	24,7	24,0	9,9	5,8	15,6
4	9,7	24,3	15,8	15,8	35,7	9,4	18,8	16,2	19,0	5,6	4,2	19,1

Poznámka: 1) označení důvodů preferencí viz str. 15

2) vyjádřený stupeň důležitosti:

1 — je to velmi důležité,

2 — je to spíše důležité,

3 — je to spíše nedůležité,

4 — není to vůbec důležité.

Použitím faktorové analýzy — standardního programu uvedeného v tzv. „Statistical Package for the Social Science“ výpočtově realizovaného v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV — bylo redukováno 12 zmíněných důvodů preference (vstupní bázi byly názorové „preferenční“ hladiny 2 296 respondentů v ČR) na menší počet nových komplexních charakteristik — faktorů. Tento krok, umožňující nalézt „komplexy preferenčních důvodů“, je důležitý z hlediska samotného teoretického poznání i z hlediska metodického — jako příprava vhodnějších charakteristik pro následné zjišťování dalších souvislostí.

Tab. č. 6 — Korelační matice důvodů preferencí

Důvody preferencí ¹⁾ (proměnné)	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11	D12
D1	1,00											
D2	0,22	1,00										
D3	0,43	0,09	1,00									
D4	0,43	0,10	0,87	1,00								
D5	0,27	0,04	0,53	0,51	1,00							
D6	0,36	-0,01	0,45	0,45	0,38	1,00						
D7	0,25	-0,11	0,46	0,44	0,52	0,56	1,00					
D8	0,23	-0,08	0,35	0,34	0,39	0,41	0,64	1,00				
D9	0,17	0,05	0,21	0,21	0,22	0,16	0,33	0,36	1,00			
D10	0,11	0,21	0,06	0,06	0,02	0,06	0,07	0,11	0,43	1,00		
D11	0,17	0,32	0,07	0,11	0,03	0,06	-0,06	0,00	0,29	0,50	1,00	
D12	0,11	0,63	0,06	0,09	-0,01	-0,06	-0,14	-0,07	0,15	0,29	0,43	1,00

Poznámka: 1) označení důvodů preferencí viz str. 15

Z výstupů prezentuji matici korelačních koeficientů (standardizovaných veličin) — výchozí prvek vlastní faktorové analýzy (tab. č. 6), výsledné faktory, příslušné faktorové váhy (ukazují, v jakých proporcích

byly přejaty vybrané ukazatele při formování komplexních charakteristik — faktorů), hodnoty tzv. komunalit (určují, s jakou úplností je každý z výchozích ukazatelů ve faktorech zastoupen) a podíl vysvětleného celkového rozptylu informace (tab. č. 7).

Tab. č. 7 — Rotovaná faktorová matice

Faktor	I	II	III		
Podíl celkového rozptylu (%)	32,4	19,5	11,3		
	Faktorové váhy			Komunalita	
D1 1)	0,4750	0,2000	0,0931	0,2747	
D2	0,1012	0,6562	-0,1695	0,4528	
D3	0,8840	0,0900	0,0243	0,7900	
D4	0,8863	0,1219	0,0135	0,7899	
D5	0,5957	-0,0460	0,2242	0,4072	
D6	0,5544	-0,0833	0,2810	0,3931	
D7	0,5757	-0,2630	0,5515	0,7048	
D8	0,4344	-0,1602	0,5366	0,5023	
D9	0,1610	0,2217	0,5865	0,4190	
D10	-0,0500	0,4900	0,4773	0,4700	
D11	0,0043	0,6202	0,2667	0,4558	
D12	0,0300	0,7465	-0,0238	0,5587	

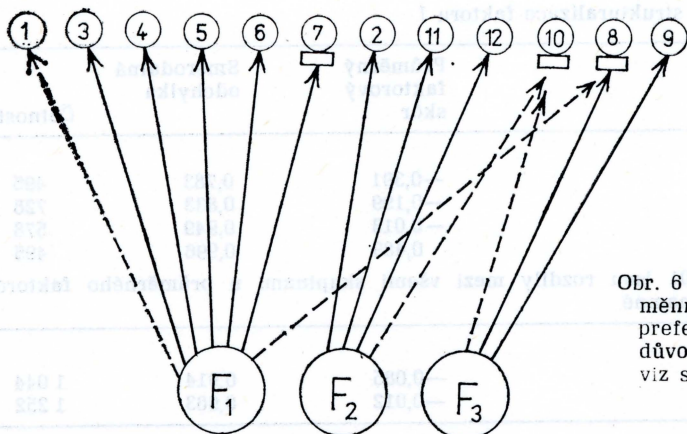
Poznámka: 1) označení důvodů preferencí viz str. 15.
— hodnoty zaokrouhleny

Hlavní položky statisticky nejvýznamnějšího faktoru (vyčerpávajícího cca 32 % celkové variance) tvoří proměnné — „možnost získat dobré zaměstnání“ a „možnost dosáhnout dobrého výdělků“. K nim se připojují ještě následující — „možnost dalšího vzdělávání“, „kulturní možnosti“, „snadné nákupy a obstarávání služeb“, „možnost získat dobré bydlení“, „společenské možnosti“. První faktor je možné tedy interpretovat jako „komplex výhod plynoucích z koncentrace socioekonomických a sociokulturních aktivit ve vysoce urbanizovaném prostředí“. Druhou statisticky méně významnou dimenzi (vyčerpává cca 20 % variance) představuje faktor obsahující proměnné — „možnost mít zahradu nebo domáci hospodářství“, „možnost bydlet v rodinném domku“, „zdravé životní prostředí“ a „krása a malebnost obce a jejího blízkého okolí“. Lze jej nazvat jako „soustředění ekologicky pozitivně orientovaných atributů vázaných na méně urbanizované prostředí“. Ve třetím faktoru — „uspokojování široce pojímaných sociálních a rekreačních nároků“ se uplatňují proměnné „rekreační možnosti v obci nebo v jejím blízkém okolí“, „kulturní možnosti“, „společenské možnosti“ a „krása a malebnost obce a jejího blízkého okolí“. (Tento faktor vyčerpává cca 11 % zbývajících variance.)

Ilustrativně naznačují vazby vyjadřující „sycení“ jednotlivých proměnných danými faktory na obr. 6.

Výsledky byly dále konkretizovány, a to ve významu zjištění významnosti vztahu mezi jednotlivými faktory a věkem, pohlavím, vzdělá-

Obr. 6 — Syčení proměnných (důvodů preferencí) faktory; důvody preference viz str. 15.

ním, místem bydliště — velikostní kategorií obce a krajem na úrovni ČR — tab. č. 8—10.

Komplex výhod plynoucích z koncentrace socioekonomických a sociokulturních aktivit obvykle ve velkoměstech nebo dalších hlavních střediscích osídlení nejvýrazněji v preferencích reflektuje (na úrovni ČR) mladé obyvatelstvo (ve věku 15—29 let) na rozdíl od staršího (60 let a více — s rostoucím věkem reflexe slábne), zejména vysokoškolsky vzdělané na rozdíl od obyvatelstva se základním vzděláním (se zvyšujícím se vzděláním reflexe sílí). Odráží se tak logická touha uspokojit, pokud možno již na počátku životní „pracovní“ dráhy, základní ekonomické potřeby, stupňovat nároky na jejich uspokojování, žít „ruchem moderní doby“, klást vyšší důraz na kvalitu náplně vlastní sebe-realizace (společenský, kulturní život), zvyšovat ambice ve sféře vzdělání apod. (K tomu všemu dává předpoklady především velkoměstské prostředí.)

Je zajímavé, že se v tomto ohledu u ostatních charakteristik neprojevila výraznější diferenciacie. Pouze částečně vyšší citlivost na faktor I lze zaznamenat u obyvatelstva „ryze městského“ proti „venkovskému“. Nebyla však z tohoto hlediska potvrzena např. diferenciací pražských respondentů vůči těm v menších velikostních kategoriích obcí. (Významněji se pouze odlišuje obyvatelstvo ostatních venkovských sídel proti obyvatelstvu ostatních větších a středních, resp. menších měst, které respektuje faktor I výrazněji.)

Všeobecně vyšší hodnoty směrodatné odchylky (δ) naznačují poměrně velkou vnitřní rozrůzněnost preferenčních názorů. (Je to celkem přirozené, neboť v tak rozsáhlém souboru vždy při eliminaci jedné z dimenzí se v daném pohledu odrazí množství dalších). Četnosti mezi i uvnitř jednotlivých charakteristik jsou odlišné, avšak dostatečně veliké a tato skutečnost v žádném případě významně nezkrsluje zjištěné závěry.

Faktor II, který reprezentuje „soustředění ekologicky orientovaných atributů méně urbanizovaného prostředí“, se významněji váže na starší věkové skupiny (45—59, 60 let a starší) proti nejmladším (15—29 let). Poměrně výrazná je diferenciacie z hlediska vzdělání — nejcitlivěji reaguje na tento faktor obyvatelstvo s nejnižším vzděláním — „základní

Tab. č. 8 — Vnitřní strukturalizace faktoru I

Charakteristiky	Průměrný faktorový skór	Směrodatná odchylka	Četnost
Věk			
1) 15—29	—0,391	0,783	495
2) 30—44	—0,199	0,833	728
3) 45—59	—0,013	0,949	578
4) 60 a starší	0,489	0,996	495
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly mezi všemi skupinami u průměrného faktorového skóru navzájem významné			
Pohlaví			
1) muži	—0,085	0,914	1 044
2) ženy	—0,012	0,963	1 252
Vzdělání			
1) základní	0,146	0,960	703
2) vyučen, střední bez maturity	—0,094	0,925	752
3) střední s maturitou	—0,148	0,920	690
4) vysokoškolské	—0,225	0,903	151
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly mezi všemi skupinami navzájem významné, kromě 2 versus 3, 3 v 4			
a) Místo bydliště — velikostní kategorie obce			
1) Praha, Brno, Ostrava, Plzeň	—0,019	0,957	463
2) ostatní větší a střední města (krajská, okresní a další s více než 10 tis. obyv.)	—0,093	0,974	784
3) menší města	—0,119	0,886	274
4) obce v blízkosti měst (aglomerované obce)	—0,070	0,844	108
5) venkovská sídla středisková	—0,061	0,878	265
6) ostatní venkovská sídla	0,084	0,953	402
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly významné u skupin 2 v 6, 3 v 6			
b) 1) během svého života žil pouze ve velkých městech (Praze, Brně, Ostravě, Plzni nebo jejich předměstských obcích)			
	—0,146	0,913	272
2) během svého života žil pouze na venkově			
	0,017	0,905	652
na hladině $p = 0,01$ je rozdíl významný			
Kraj			
1) Praha	—0,015	0,953	255
2) Středočeský	0,029	1,017	251
3) Jihočeský	—0,113	0,913	166
4) Západočeský	0,058	0,956	123
5) Severočeský	0,059	0,954	254
6) Východočeský	—0,030	0,962	269
7) Jihomoravský	—0,120	0,906	490
8) Severomoravský	—0,090	0,915	488
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly významné u skupin 3 v 4, 3 v 5, 4 v 7, 5 v 7, $p = 0,05$ u skupin 2 v 3, 2 v 7, 4 v 8, 5 v 8			
Celkem	—0,045	0,942	2 296

Tab. č. 9 — Vnitřní strukturalizace faktoru II

Charakteristiky	Průměrný faktorový skór	Směrodatná odchylka
Věk		
1) 15—29	0,213	0,883
2) 30—44	0,034	0,885
3) 45—59	—0,082	0,870
4) 60 a starší	—0,001	0,947
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly významné u skupin 1 v 2, 1 v 3, 1 v 4, 2 v 3, $p = 0,05$ u skupin 3 v 4		
Pohlaví		
1) muži	—0,054	0,856
2) ženy	0,111	0,929
na hladině $p = 0,01$ je rozdíl významný		
Vzdělání		
1) základní	—0,127	0,876
2) vyučen, střední bez maturity	—0,054	0,852
3) střední s maturitou	0,215	0,921
4) vysokoškolské	0,427	0,901
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly mezi všemi skupinami navzájem významné kromě 1 v 2		
a) Místo bydliště — velikostní kategorie obce		
1) Praha, Brno, Ostrava, Plzeň	0,514	0,967
2) ostatní větší a střední města (krajská, okresní a další s více než 10 tis. obyv.)	0,182	0,827
3) menší města	—0,016	0,818
4) obce v blízkosti měst (aglomerované obce)	—0,226	0,779
5) venkovská sídla středisková	—0,312	0,779
6) ostatní venkovská sídla	—0,464	0,743
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly mezi všemi skupinami navzájem významné kromě 4 v 5		
b) 1) během svého života žil pouze ve velkých městech (Praze, Brně, Ostravě, Plzni nebo jejich předměstských obcích)		
	0,652	0,935
2) během svého života žil pouze na venkově	—0,413	0,749
na hladině $p = 0,01$ je rozdíl významný		
Kraj		
1) Praha	0,643	1,006
2) Středočeský	—0,152	0,918
3) Jihočeský	—0,018	0,868
4) Západočeský	0,037	0,811
5) Severočeský	0,018	0,811
6) Východočeský	0,008	0,874
7) Jihomoravský	—0,115	0,843
8) Severomoravský	0,010	0,851
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly významné u skupin 1 v 2, 1 v 7, 2 v 5, 2 v 6, 2 v 8, $p = 0,05$ u skupin 2 v 3, 4 v 7, 5 v 7, 6 v 7, 7 v 8		
Celkem	0,036	0,900

Tab. č. 10 — Vnitřní strukturalizace faktoru III

Charakteristiky	Průměrný faktorový skór	Směrodatná odchylka
Věk		
1) 15—29	-0,149	0,718
2) 30—44	-0,084	0,796
3) 45—59	-0,083	0,795
4) 60 a starší	0,097	0,946
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly významné u skupin 1 v 4, 2 v 4, 3 v 4		
Pohlaví		
1) muži	-0,043	0,815
2) ženy	-0,072	0,822
Vzdělání		
1) základní	0,141	0,832
2) vyučen, střední bez maturity	-0,086	0,798
3) střední s maturitou	-0,184	0,786
4) vysokoškolské	-0,277	0,823
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly významné u skupin 1 v 2, 1 v 3, 1 v 4, 2 v 4, $p = 0,05$ u skupin 2 v 3, 3 v 4.		
a) Místo bydliště — velikostní kategorie obce		
1) Praha, Brno, Ostrava, Plzeň	-0,207	0,876
2) ostatní větší a střední města (krajská, okresní a další s více než 10 tis. obyv.)	-0,154	0,805
3) menší města	-0,069	0,789
4) obce v blízkosti měst (aglomerované obce)	0,260	0,952
5) venkovská sídla středisková	0,051	0,786
6) ostatní venkovská sídla	0,147	0,703
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly významné u skupin 1 v 4, 1 v 5, 1 v 6, 2 v 4, 2 v 5, 2 v 6, 3 v 4, 3 v 6, 4 v 5, $p = 0,05$ u skupin 1 v 3, 3 v 5, 4 v 6		
b) 1) během svého života žil pouze ve velkých městech (Praze, Brně, Ostravě, Plzni nebo jejich předměstských obcích)	-0,115	0,875
2) během svého života žil pouze na venkově	0,139	0,760
na hladině $p = 0,01$ je rozdíl významný		
Kraj		
1) Praha	-0,200	0,891
2) Středočeský	0,121	0,846
3) Jihočeský	-0,060	0,758
4) Západočeský	-0,006	0,818
5) Severočeský	-0,011	0,847
6) Východočeský	-0,063	0,770
7) Jihomoravský	-0,077	0,779
8) Severomoravský	-0,094	0,823
na hladině $p = 0,01$ jsou rozdíly významné u skupin 1 v 2, 1 v 4, 1 v 5, 2 v 3, 2 v 6, 2 v 7, 2 v 8, $p = 0,05$ u skupin 1 v 3, 1 v 6, 1 v 7, 2 v 4, 2 v 5.		
Celkem	-0,059	0,819

a vyučen bez maturity“ (na rozdíl především od vysokoškolsky vzdělaných, u kterých je zřejmě výrazněji potlačen dominující vazbou k faktoru I a III — viz níže) a logicky tedy i obyvatelstvo žijící v menších velikostních kategoriích měst, resp. obcí (např. respondenti, kteří žili během svého života pouze na venkově faktor II v preferencích považují za důležitý, opačný názor vyjadřují ti, kteří během svého života bydleli pouze v největších městech).

Důležité je, že v případech reflexe faktoru II v preferencích u obyvatelstva „venkovského“ resp. v nejmenších velikostních kategoriích zřejměji klesá hodnota proměnné $\{\delta\}$, což signalizuje vnitřně homogennější, stejnorodější názorovou hladinu. Naopak respondenti v největších městech hodnotí faktor II v preferencích rozrůzněněji, což však může být způsobeno po všech stránkách heterogennější strukturou obyvatelstva než v případě venkovských prostorů. (Samotná proměnná „zdravé životní prostředí“ má např. v souboru $N = 2\,296$ nejnižší průměr 1,423 — je považována za vůbec nejdůležitější — viz též výše „Shluková analýza“, ale má i nejnižší směrodatnou odchylku $\delta = 0,781$. Na rozdíl např. od proměnné „možnost získat dobré zaměstnání“ s průměrem 1,892 a směrodatnou odchylkou $\delta = 1,116$!).

U obyvatelstva největších středisek, tedy většinou žijícího v prostorech ekologicky negativně výrazně poznamenaných, převládá „nezdravé životní prostředí“ jiná pozitiva, kromě jiného vyjádřená faktorem I. Faktor II však reprezentuje širší souvislosti — rovněž typické venkovské životní syndromy. Proto jeho neakceptování nemusí ještě signalizovat tolik výraznou „neekologičnost“ orientace ryze městského obyvatelstva, může být pouze projevem logické nepřijatelnosti „venkovských“ syndromů. [Určitou roli může rovněž hrát rozdílné chápání „ekologie“, resp. rozličné pojetí smyslu a obsahu, vnitřní podstaty příslušných nabídnutých kategorií důvodů na jedné straně „městským“ a na straně druhé „venkovským“ obyvatelstvem.]

„Uspokojování široce pojímaných sociálních a rekreačních nároků“ (faktor III) je prostřednictvím preferencí zřejměji akceptováno obyvatelstvem s nejvyšším dosaženým vzděláním (klesá se snižujícím se vzděláním). Naznačena je rovněž větší reflexe ze strany nejmladších (15—29 let), s věkem se méně výrazně (statisticky nevýznamně) snižuje až po nejstarší věkovou skupinu (60 a starší), která je již svými postoji

<

Poznámka k tab. č. 8—10: Testováno T — testem s využitím reziduálního rozptylu analýzy variance; zkoumány hladiny významnosti $p = 0,05$, $p = 0,01$;

— „v“ značí versus;

— průměrný faktorový skór vyjadřuje intenzitu vazby daného faktoru vůči vybraným charakteristikám respondentů, přičemž čím vyšší je hodnota tohoto ukazatele, tím nižší je významnost vztahu, resp. tím méně je faktor považován v preferencích za důležitý a obráceně. [Odráží se tak způsob hodnocení důvodů preference: 1 — je to velmi důležité, 2 — je to spíše důležité, 3 — je to spíše nedůležité, 4 — není to vůbec důležité];

— četnosti u faktoru II, III jsou identické s četnostmi u faktoru I;

— Faktor I — „komplex výhod plynoucích z koncentrace socioekonomických a sociokulturních aktivit ve vysoce urbanizovaném prostředí“;

Faktor II — „soustředění ekologicky pozitivně orientovaných atributů vázaných na méně urbanizované prostředí“;

Faktor III — „uspokojování široce pojímaných sociálních a rekreačních nároků“.

z hlediska faktoru III významně odlišná. (Podobné vazby na věk a vzdělání jako u faktoru I v tomto případě opět logicky dokládají zvýšenou orientaci mladších a vzdělanějších na „nadstavbové složky životního rytmu“.)

Potvrzena je významnější orientace na tento faktor u obyvatelstva v největších velikostních kategoriích měst a naopak v těchto souvislostech proklamovaná malá důležitost u sídel menších velikostních skupin. Zajímavé je znatelné zdůraznění nedůležitosti faktoru III u obyvatelstva obcí v blízkosti měst (aglomerovaných obcí). V kontextu extrahovaných faktorů se ukazuje u obyvatelstva nejvyšších velikostních kategorií preferenční suplování faktoru II faktorem III. Nepřijmutí ryze ekologických položek je v preferencích kromě jiného nahrazováno ztotožněním se s kvalitou rekreačního prostředí (což např. nemusí činit obyvatelstvo venkovských či aglomerovaných prostorů).

V tab. 11 — ukázce „třístupňového“ třídění dat, je vyčleněno hodnocení faktorů respondenty ze dvou okrajových velikostních skupin obcí (největších a nejmenších) a současně respondenty s vyjádřeným odlišným stupněm potenciální stability (chtějí zůstat, chtějí se přestěhovat do jiné obce). Závažnost takového členění je doprovázena nevýhodou, která spočívá ve snížení četnosti (a tedy i reprezentativnosti) v některých položkách. Závěry proto pouze naznačují určité trendy, v žádném případě je nelze zobecňovat.

Tab. č. 11 — „Reflexe jednotlivých faktorů“ podle vybraných velikostních kategorií obcí a stupně potenciální stability, ČR, 1984

Velikostní kategorie obce		Průměrný faktorový skór			Četnost
		Faktor I	Faktor II	Faktor III	
Praha, Brno, Ostrava, Plzeň	A	-0,156	0,757	-0,124	317
	B	0,140	-0,059	-0,519	49
Ostatní větší a střední města (krajská, okresní a další s více než 10 tis. obyv.)	A	-0,163	0,261	-0,121	530
	B	-0,147	-0,047	-0,148	71
Venkovská sídla středisková	A	-0,015	-0,443	0,040	213
	B	-0,571	0,198	-0,065	30
Ostatní venkovská sídla	A	0,190	-0,595	0,200	327
	B	-0,818	0,070	-0,169	43

Poznámka: Čím vyšší je hodnota ukazatele, tím nižší je významnost vztahu, resp. tím méně je faktor považován v preferencích za důležitý a obráceně

— charakteristika faktorů viz poznámka k tabulce 8—10

A — ti z respondentů, kteří vyjádřili, že „bydlí v obci, kde chtějí trvale žít“

B — ti z respondentů, kteří vyjádřili, že „se chtějí přestěhovat do jiné obce“

V případě reflexe faktorů I a II respondenty s vysokým stupněm potenciální stability se projevila polarizace ve směru naznačených trendů. Stabilizované obyvatelstvo v největších velikostních kategoriích obcí (proti „celku“) významněji (avšak nepřilíživě) akceptuje faktor I („komplex výhod plynoucích z koncentrace socioekonomických a socio-kulturních aktivit ve vysoce urbanizovaném prostředí“) a naopak výrazněji neakceptuje faktor II („soustředění ekologicky pozitivně orientova-

ných atributů vázaných na méně urbanizované prostředí“). Stabilizované obyvatelstvo nejmenších velikostních kategorií se vyjadřuje v preferencích právě naopak. Neváže se proti „celku“ tolik k faktoru I, rezolutněji vyjadřuje důležitost u faktoru II.

V případě faktoru III (vůči „celku“) stabilizované ryze městské obyvatelstvo oslabuje svůj vztah, naopak stabilizované ryze venkovské jej posiluje.

Zajímavé a podnětné závěry (tentokráte vyvozené na základě nízkých četností) plynou z analýzy preferenčních názorových hladin nejméně stabilizovaného obyvatelstva — těch, kteří se chtějí vystěhovat z obce svého dosavadního místa bydliště.

Proklamované struktury preferencí obyvatelstva stabilizovaného a nestabilizovaného se v rámci daných velikostních skupin výrazně odlišují. Například v případě nestabilizovaných ve venkovských sídlech je jednoznačně naznačeno (avšak pouze na základě nízkých četností), že očekávaným cílem jejich stěhování zřejmě budou nejvyšší velikostní kategorie obcí (dominantní akceptování faktoru I, neakceptování faktoru II). Bližší specifikace vzorku respondentů by zřejmě potvrdila jejich nižší věkový průměr stejně jako naopak možné vyšší zastoupení starších věkových kategorií u nestabilizovaného ryze městského obyvatelstva, které, zdá se, směřuje naopak do nižších velikostních skupin obcí — výrazně více proti svému „celku“ např. reflektuje faktor II.

Trendy naznačené v preferencích mají tedy tendenci modifikovat migrace ve směru některých dnes známých, projevujících se procesů.

Závěry

Výsledky analýzy důvodů regionálních a sídelních preferencí proklamovaných obyvatelstvem ČR (důvody výběru ideálního místa k trvalému bydlení) prokázaly, že v polovině 80. let se názorové hladiny obyvatelstva významně odlišují. A to především v souvislosti s jejich místem bydliště — velikostní kategorií obce, stylem života (městský versus venkovský), věkem a vzděláním. Pohlaví a místo bydliště vyjádřené ve formě kraje nebyly výrazněji diferencujícími činiteli (i když i zde byly některé rozdíly statisticky významné).

V konkrétním vyjádření upoutává zejména výrazná specifičnost hlavního města Prahy (popřípadě dalších velkoměst) a relativní soulad v důvodech preferencí obyvatelstva krajů Jihočeského, Jihomoravského a Východočeského.

Nejvýznamněji nepodobný struktuře ostatních důvodů preferencí je důvod „zdravé životní prostředí“. Na úrovni ČR je považován v preferencích (na rozdíl např. od migrační motivace) jednoznačně za nejdůležitější. Opětne a průkazně se potvrzuje „ekologizace“ preferenčního myšlení obyvatelstva.

Použitím faktorové analýzy byly nalezeny „komplexy důvodů preferencí“ obyvatelstva ČR: tzv. faktor I — „komplex výhod plynoucích z koncentrace socioekonomických a sociokulturních aktivit ve vysoce urbanizovaném prostředí“ (32 % celkové variance) a faktor III — „uspokojování široce pojímaných sociálních a rekreačních nároků“ (11 % variance) nejvýrazněji reflektuje mladé obyvatelstvo (15–29 let), zejména

vysokoškolsky vzdělané (s rostoucím věkem resp. klesajícím stupněm vzdělání reflexe slábne). Faktor II — „soustředění ekologicky pozitivně orientovaných atributů vázaných na méně urbanizované prostředí“ (20 % variance) se významněji váže na starší věkové skupiny (45—59 resp. 60 a více let) a na obyvatelstvo s nejnižším stupněm vzdělání.

U obyvatelstva nejvyšších velikostních kategorií sídel je průkazně preferenční splování faktoru II faktorem III. Neakceptování ryze ekologických položek je tak v preferencích velkoměstské populace kromě jiného nahrazováno oceněním kvality rekreačního prostředí.

Důležité „třístupňové třídění dat“ potvrdilo a umocnilo rozdílné důvodové specifičnosti preferencí stabilizovaného obyvatelstva na jedné straně největších a na straně druhé nejmenších velikostních kategorií obcí. Rovněž nepřímě naznačilo reálnou směrovou orientaci stěhování nestabilizovaných obyvatel největších resp. nejmenších velikostních skupin obcí. Podle vyjádřených důvodů preferencí budou zřejmě nestabilizovaní obyvatelé nejmenších obcí migračně směřovat do svého protipólu — největších měst a naopak obyvatelstvo z největších sídel do sídel menších velikostních kategorií.

Je nutné zdůraznit, že výsledky jsou odrazem mechanismu zvolené metody („sociologické“ i „matematickostatistické“) se všemi jejími klady a zápory. Některé v závěrech nekomentované podmíněnosti rozličného charakteru (viz text) nutí k citlivějším a obšírnějším formulacím, než k jakým velí forma závěru.

Příspěvek je ukázkou možného zpracování geograficky relevantního, aktuálního a potřebného tématu. „Generalizovaný pohled“ na preference obyvatelstva je dále nutno obohatit a rozvinout o mikrosondy (prostorové či odvětvové) — dotazníková šetření, která naznačí některá specifika vnitřních struktur, jež jsou v úrovni ČR skryta či vzájemně vyrušena.

(Autor příspěvku si dovoluje poděkovat M. Tučkovi, CSc., RNDr. D. Džúrové a RNDr. P. Boschovi, CSc., za realizaci příslušných výpočtů strojním zpracováním.)

Literatura:

1. DRBOHLAV, D.: „Město a venkov“ v preferencích pražských středoškoláků. In: Sborník ze semináře Problémy rozvoje venkovského osídlení, malých a středně velkých měst ČSSR a jejich demografické struktury. Praha, ČSDS. (V tisku).
2. DRBOHLAV, D.: Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva. [Kandidátská disertace.] Praha, Univerzita Karlova, fakulta přírodovědecká 1989, 236 s.
3. HRDLIČKA, M.: Preference sídelních prostorů Čech. Demografie, 25, Praha 1983, č. 1, s. 48—58.
4. ILINER, M.: Sídelní preference obyvatel a životní prostředí. In: Sociologické a ekonomické souvislosti ekologického problému. Kosova Hora, ČSSS, ČSBS při ČSAV 1986, s. 36—38.
5. KOTAČKA, L.: Preference základních typů sídel. Rozbor výsledků průzkumu reprezentativního vzorku obyvatelstva ČSSR. [Výzkumná zpráva.] Praha, VÚVA 1974, 127 s.
6. KÜHNEL, K.: Indice de préférence des mouvements migratoires entre les grandes régions de la République socialiste tchécoslovaque et ses changements dans les 25 dernières années. Acta Universitatis Carolinae, Geographica, 23, Praha 1988, č. 1, s. 39—55.

7. Kvantitativní metody v sovětské ekonomické geografii. Red. I. M. Maergoiz. Praha, SNP 1967, 94 s.
8. MRKLASOVÁ, M.: Migrační a sídelní preference ústeckých středoškoláků. Demografie, 30, Praha 1988, č. 4, s. 232—328.
9. PODOLÁK, P.: Hierarchicky podmínené interakčné modely. Geografický časopis, 39, Bratislava 1987, č. 1, s. 86—94.
10. POŠTOLKA, V.: Hodnocení a výběr území k regeneraci z hlediska demografie. Investiční výstavba, 26, Praha 1988, č. 9, s. 273—276.
11. SIWEK, T.: Území Československa očima studentů geografie. Sborník ČSGS, 93, Praha 1988, č. 1, s. 31—37.
12. Šetření třídní a sociální struktury obyvatelstva ČSSR. Informace pro uživatele datové báze. Praha, Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV 1986, 136 s.

Summary

ARGUMENTS FOR REGIONAL AND SETTLEMENT PREFERENCES OF THE POPULATION IN CR

By means of the results of cluster and factor analyses the paper treats of the arguments for regional or settlement preferences of the population in CR in the Eighties. The resulting data are based on representative data of population investigation carried out in 1984 ($n = 2300$). The most important results are as follows:

The analyses of arguments for regional and settlement preferences proclaimed by the population of CR (reasons — choice of an ideal permanent abode) have shown that in the Eighties the opinions of the inhabitants differ a great deal as regards the place of their permanent abode, i. e. the areal category of the community, the living style (urban or rural), age and education. Sex and place of abode within a region were not considered important factors (apart from some statistically important differences).

The resulting data have shown a marked specificity of the Prague city (and other larger cities) and a comparative harmony of arguments for preferences of the population of South-Bohemia, South-Moravia and East-Bohemia.

Apart from other preferences the most important one is the requirement of „a healthy natural environment“. In CR (apart from migration motives) it is definitely considered to be the most important preference. The investigation has also shown that the majority of inhabitants in their preferences are greatly interested in ecological problems.

The factor analysis has shown the following complexes of preferences of the population in CR: Factor I — advantages resulting from the concentration of socio-economic and socio-cultural activities in urban districts (32 %); Factor III — social and recreation demands (11 %) most of which are claimed by young people (15—29 years old) especially with a higher education. With older people and people with lower education the claims become less expressive. Factor II — positive ecological attributes in less urban areas (20 %) is mostly preferred by older people (45—60 years old or more), and by people with a low education.

The population of the largest categories shows the tendency to prefer factor III to factor II. In the preferences of large-city inhabitants ecological attributes are replaced by requirements of a first-rate recreation environment.

The „three-stage data distribution“ has confirmed the different specificities of population of the largest cities as well as of the smallest community categories. It has shown the possible direction of migration of unstabilized inhabitants of the largest or smallest groups of communities. According to the achieved data the unstabilized population of small communities will most probably migrate to large towns, while the inhabitants of large towns will migrate to smaller communities.

(Pracoviště autora: Geografický ústav ČSAV, Na slupi 14, 128 00 Praha 2.)

Došlo do redakce 2. 6. 1989.

Lektoroval Z. Čermák